

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 11ης Ιανουαρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Σύμβαση του Όρχους – Άρθρο 9, παράγραφοι 3 έως 5 – Πρόσβαση στη δικαιοσύνη – Αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία – Ένδικη προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων – Παραδεκτό – Προϋποθέσεις προβλεπόμενες από το εθνικό δίκαιο – Μη ύπαρξη προσβολής των δικαιωμάτων και των εννόμων συμφερόντων – Μη απαγορευτικό κόστος των ένδικων διαδικασιών – Κατανομή των δικαστικών εξόδων – Κριτήρια»

Στην υπόθεση C-252/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Târgu-Mureș (εφετείο του Târgu-Mureș, Ρουμανία) με απόφαση της 16ης Φεβρουαρίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Απριλίου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD

κατά

Consiliul Județean Suceava,

Președintele Consiliului Județean Suceava,

Agenția pentru Protecția Mediului Bacău,

Consiliul Local al Comunei Pojorâta,

παρισταμένου του:

QP,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Λυκούργο, πρόεδρο τμήματος, Ο. Spineanu-Matei, J.-C. Bonichot (εισηγητή), S. Rodin και L. S. Rossi, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: R. Șereș, διοικητική υπάλληλος,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 4ης Μαΐου 2023,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD, εκπροσωπούμενη από την D. Ionescu καθώς και από τους P. F. Ploeanu και I. Stoia, avocați,
- ο Președintele Consiliului Județean Suceava και το Consiliul Județean Suceava, εκπροσωπούμενοι από την Y. Beșleagă και τον V. Stoica, avocați,
- η Ιρλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Browne, Chief State Solicitor, και από τους A. Joyce και M. Tierney, επικουρούμενους από τους B. Foley και D. McGrath, SC, και E. Burke-Murphy, BL,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Gattinara και M. Ioan,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 13ης Ιουλίου 2023,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 4, καθώς και του άρθρου 9, παράγραφοι 3 έως 5, της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, η οποία υπογράφηκε στο Ώρχους στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1, στο εξής: σύμβαση του Ώρχους).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD, αστικής επαγγελματικής δικηγορικής εταιρίας ρουμανικού δικαίου (στο εξής: AB & CD), και, αφετέρου, διαφόρων δημόσιων φορέων, σχετικά με τη νομιμότητα διοικητικών πράξεων που εξέδωσαν οι τελευταίοι για την κατασκευή χώρου υγειονομικής ταφής αποβλήτων στην Rojorâta (Ρουμανία), ήτοι του χωροταξικού σχεδίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 καθώς και της κατασκευαστικής άδειας της 3ης Οκτωβρίου 2012.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Το άρθρο 2 της σύμβασης του Ώρχους, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει στις παραγράφους 4 και 5 τα εξής:

«4. “Το κοινό”, ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, οι ενώσεις, οργανισμοί ή ομάδες τους.

5. “Το ενδιαφερόμενο κοινό”, το κοινό που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από τη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον, ή έχει συμφέρον από αυτές· για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί που προωθούν την περιβαλλοντική προστασία και πληρούν οποιεσδήποτε προϋποθέσεις κατά το εθνικό δίκαιο θεωρείται ότι έχουν συμφέρον.»

- 4 Το άρθρο 3, παράγραφος 8, της σύμβασης του Ώρχους ορίζει τα ακόλουθα:

«Κάθε μέρος εξασφαλίζει ότι τα άτομα που ασκούν τα δικαιώματά τους σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης δεν υφίστανται κυρώσεις, ούτε διώκονται, ούτε παρενοχλούνται κατά οποιονδήποτε τρόπο για την ανάμιξή τους. Η παρούσα διάταξη δεν επηρεάζει τις εξουσίες των εθνικών δικαστηρίων να επιδικάζουν εύλογες δαπάνες σε δικαστικές διαδικασίες.»

- 5 Το άρθρο 9 της σύμβασης του Ώρχους, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πρόσβαση στη δικαιοσύνη», προβλέπει στις παραγράφους 2 έως 5 τα εξής:

«2. Κάθε μέρος, στο πλαίσιο της εθνικής του νομοθεσίας, εξασφαλίζει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό:

α) το οποίο έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά·

β) το οποίο ισχυρίζεται προσβολή δικαιώματος, σε περίπτωση που η διοικητική δικονομία ενός μέρους το απαιτεί ως προϋπόθεση,

διαθέτει πρόσβαση σε διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή/και άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου φορέα που καθορίζεται διά νόμου, προκειμένου να προσβάλει την ουσιαστική και τυπική νομιμότητα οποιασδήποτε απόφασης, πράξης ή παράλειψης που υπόκειται στις διατάξεις του άρθρου 6 και, σε περίπτωση που προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 3, άλλων σχετικών διατάξεων της παρούσας σύμβασης.

Τι είναι αυτό που συνιστά επαρκές συμφέρον και προσβολή δικαιώματος προσδιορίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις του εθνικού δικαίου και σύμφωνα με τον στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας σύμβασης. Για τον σκοπό αυτόν, κρίνεται επαρκές για τον σκοπό του στοιχείου α), το συμφέρον οποιουδήποτε μη κυβερνητικού οργανισμού ο οποίος πληροί τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 5. Οι εν λόγω οργανισμοί θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν για τον σκοπό του στοιχείου β).

[...]

3. Επιπλέον, και υπό την επιφύλαξη των διαδικασιών επανεξέτασης που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2, κάθε μέρος εξασφαλίζει ότι, σε περίπτωση που πληροί τα τυχόν κριτήρια που καθορίζονται στο εθνικό του δίκαιο, το κοινό διαθέτει πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να προσβάλει πράξεις και παραλείψεις από ιδιώτες και δημόσιες αρχές, οι οποίες συνιστούν παράβαση διατάξεων του εθνικού του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον.

4. Επιπλέον, και υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 1, οι διαδικασίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2 και 3 προβλέπουν κατάλληλη και αποτελεσματική επανόρθωση, συμπεριλαμβανομένων προσωρινών μέτρων, όπως ενδείκνυται, και είναι αμερόληπτες, δίκαιες, έγκαιρες και μη απαγορευτικά δαπανηρές. [...]

5. Προκειμένου να προάγει την αποτελεσματικότητα των διατάξεων του παρόντος άρθρου, κάθε μέρος εξασφαλίζει την παροχή στο κοινό πληροφοριών σχετικά με την πρόσβαση σε διαδικασίες διοικητικής και δικαστικής επανεξέτασης και μελετά την καθιέρωση ενδεδειγμένων μηχανισμών αρωγής για την άρση ή τη μείωση οικονομικών και άλλων εμποδίων στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη.»

Το ρουμανικό δίκαιο

6 Το άρθρο 56 του *Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă* (νόμου 134/2010 περί κώδικα πολιτικής δικονομίας) (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 247 της 10ης Απριλίου 2015), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας), ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Κάθε πρόσωπο που δεν έχει στερηθεί τα πολιτικά δικαιώματά του μπορεί να παρίσταται ως διάδικος.

2. Εντούτοις, μπορούν να παρίστανται ενώπιον δικαστηρίου οι ενώσεις, οι εταιρίες ή οι λοιπές οντότητες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, εφόσον έχουν συσταθεί σύμφωνα με τον νόμο.

[...]»

7 Το άρθρο 451 του κώδικα πολιτικής δικονομίας έχει ως εξής:

«1. Τα δικαστικά έξοδα περιλαμβάνουν τα τέλη χαρτοσήμου και το δικαστικό ένσημο, τις αμοιβές των δικηγόρων, των τεχνικών συμβούλων και των πραγματογνωμόνων που διορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 330, παράγραφος 3, τα ποσά που οφείλονται στους μάρτυρες για τα έξοδα μετακίνησης και την απώλεια εισοδημάτων που υπέστησαν λόγω της παρουσίας τους στη δίκη, τα έξοδα μεταφοράς και, ενδεχομένως, τα έξοδα διαμονής, καθώς και όλες τις άλλες δαπάνες που είναι αναγκαίες για την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας.

2. Το δικαστήριο μπορεί, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, να μειώσει αιτιολογημένα το ποσό των εξόδων που αντιστοιχεί στην αμοιβή του δικηγόρου όταν, λαμβανομένων επίσης υπόψη των περιστάσεων της υπόθεσης, η αμοιβή αυτή είναι προδήλως δυσανάλογη προς την αξία ή την πολυπλοκότητα της υπόθεσης ή προς την εργασία του δικηγόρου. Το λαμβανόμενο από το δικαστήριο μέτρο δεν επηρεάζει τη σχέση μεταξύ του δικηγόρου και του εντολέα του.

[...]

4. Εντούτοις, δεν είναι δυνατή η μείωση των δικαστικών εξόδων όσον αφορά την καταβολή των τελών χαρτοσήμου και του δικαστικού ενσήμου, καθώς και την καταβολή των ποσών που οφείλονται στους μάρτυρες βάσει της παραγράφου 1.»
- 8 Το άρθρο 452 του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει τα ακόλουθα:
- «Ο διάδικος που ζητεί την καταδίκη στα δικαστικά έξοδα οφείλει να αποδείξει, υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει ο νόμος, την ύπαρξη και την έκταση των εξόδων αυτών το αργότερο κατά την ημερομηνία περατώσεως της συζήτησης επί της ουσίας.»
- 9 Κατά το άρθρο 453 του κώδικα πολιτικής δικονομίας:
- «1. Ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα του νικήσαντος διαδίκου, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του τελευταίου.
2. Σε περίπτωση μερικής μόνον αποδοχής της αίτησης για την παροχή ένδικης προστασίας, οι δικαστές αποφασίζουν για την κατανομή των δικαστικών εξόδων μεταξύ των διαδίκων. Οι δικαστές μπορούν, κατά περίπτωση, να διατάξουν τον συμψηφισμό των δικαστικών εξόδων.»
- 10 Το άρθρο 1 του *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004* (νόμου 554/2004 περί διοικητικών διαφορών) (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 1154 της 7ης Δεκεμβρίου 2004), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος περί διοικητικών διαφορών), προβλέπει τα ακόλουθα:
- «1. Όποιος θεωρεί ότι δημόσια αρχή θίγει ένα από τα δικαιώματα ή τα έννομα συμφέροντά του με διοικητική πράξη ή λόγω της μη εξέτασης αιτήματός του εντός της προβλεπόμενης από τον νόμο προθεσμίας δύναται να προσφύγει, ενώπιον του αρμόδιου επί των διοικητικών διαφορών δικαστηρίου, προκειμένου να επιτύχει την ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως, την αναγνώριση του προβαλλόμενου δικαιώματος ή εννόμου συμφέροντος και την αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας. Το έννομο συμφέρον μπορεί να είναι είτε ιδιωτικό είτε δημόσιο.
2. Δύναται επίσης να προσφύγει ενώπιον του αρμόδιου επί των διοικητικών διαφορών δικαστηρίου πρόσωπο του οποίου τα δικαιώματα ή τα έννομα συμφέροντα θίγονται από ατομική διοικητική πράξη με αποδέκτη άλλο υποκείμενο δικαίου.
- [...]»
- 11 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του νόμου περί διοικητικών διαφορών έχει ως εξής:
- «Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:
- [...]
- p) ιδιωτικό έννομο συμφέρον – η δυνατότητα να απαιτηθεί ορισμένη συμπεριφορά, για την πραγμάτωση ενός προκαθορισμένου ιδιωτικού δικαιώματος, μελλοντικού και προβλέψιμου·
- r) δημόσιο έννομο συμφέρον – συμφέρον που αφορά την έννομη τάξη και τη συνταγματική δημοκρατία, την κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ελευθεριών και υποχρεώσεων των πολιτών, την ικανοποίηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου, την άσκηση των εξουσιών των δημοσίων αρχών·

s) ενδιαφερόμενοι κοινωνικοί οργανισμοί – μη κυβερνητικοί φορείς, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώσεις, ιδρύματα και άλλες οντότητες που έχουν ως σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων διαφόρων κατηγοριών πολιτών ή, ενδεχομένως, την εύρυθμη λειτουργία των δημόσιων διοικητικών υπηρεσιών.

[...]»

12 Το άρθρο 8, παράγραφος 1α, του νόμου περί διοικητικών διαφορών ορίζει ακόλουθα:

«Τα φυσικά πρόσωπα και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου δύνανται να προσφεύγουν ενώπιον δικαστηρίου για την προστασία δημοσίου εννόμου συμφέροντος μόνον επικουρικός, όταν η προσβολή του δημοσίου συμφέροντος απορρέει λογικά από την προσβολή ιδιωτικού δικαιώματος ή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.»

13 Κατά το άρθρο 196, παράγραφος 3, του Statutul profesiei de avocat (κανονισμού του δικηγορικού επαγγέλματος) (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 898 της 3ης Δεκεμβρίου 2011):

«Για τις διαφορές που ανακύπτουν από την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, η αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία δύναται να παρίσταται ως διάδικος, ακόμη και αν δεν έχει νομική προσωπικότητα.»

14 Το άρθρο 20, παράγραφοι 5 και 6, του Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului (έκτακτου κυβερνητικού διατάγματος 195/2005 για την προστασία του περιβάλλοντος) (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 1196 της 30ής Δεκεμβρίου 2005, στο εξής: OUG 195/2005) ορίζει τα ακόλουθα:

«5. Η πρόσβαση του κοινού στη δικαιοσύνη διέπεται από τις ισχύουσες νομικές ρυθμίσεις.

6. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος έχουν το δικαίωμα να προσφεύγουν ενώπιον δικαστηρίου για περιβαλλοντικά θέματα και νομιμοποιούνται ενεργητικώς για τις διαφορές με αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Με προσφυγή ασκηθείσα ενώπιον του Tribunalul Cluj (πολυμελούς πρωτοδικείου της Cluj, Ρουμανία) τον Οκτώβριο του 2018, μια αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία, η AB & CD, ζήτησε την ακύρωση διαφόρων διοικητικών πράξεων που είχαν εκδώσει οι ρουμανικές αρχές για την κατασκευή χώρου υγειονομικής ταφής αποβλήτων στην Rojorâta, ήτοι του χωροταξικού σχεδίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 καθώς και της κατασκευαστικής άδειας της 3ης Οκτωβρίου 2012.

16 Προς στήριξη της προσφυγής της, η AB & CD επικαλέστηκε, μεταξύ άλλων, το άρθρο 35 του Ρουμανικού Συντάγματος σχετικά με το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον, καθώς και πλείονες διατάξεις του OUG 195/2005 και της Hotărârea de Guvernului nr. 1076/2004 privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe (κυβερνητικής απόφασης 1076/2004 σχετικά με τη θέσπιση της διαδικασίας περιβαλλοντικής εκτιμήσεως σχεδίων και έργων), οι δε καθών υποστήριξαν ότι ο επίμαχος χώρος υγειονομικής ταφής αποβλήτων πληρούσε όλες τις τεχνικές απαιτήσεις που απορρέουν από την οδηγία 1999/31/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων (ΕΕ 1999, L 182, σ. 1).

- 17 Επιπλέον, οι καθών προέβαλαν τρεις ενστάσεις απαραδέκτου.
- 18 Αφενός, βάσει του ρουμανικού δικαίου, η AB & CD δεν έχει νομική προσωπικότητα και μπορεί να παρίσταται ενώπιον δικαστηρίου μόνον όσον αφορά τις διαφορές που ανακύπτουν από την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς της, περίπτωση η οποία δεν συντρέχει εν προκειμένω. Αφετέρου, δεδομένου ότι δεν προβλήθηκε προσβολή των ιδιωτικών δικαιωμάτων της εν λόγω αστικής επαγγελματικής δικηγορικής εταιρίας ή των ιδιωτικών εννόμων συμφερόντων της, δεν συντρέχει ούτε ενεργητική νομιμοποίηση της εταιρίας αυτής ούτε έννομο συμφέρον της να προσβάλει τις επίμαχες διοικητικές πράξεις.
- 19 Με απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, το Tribunalul Cluj (πολυμελές πρωτοδικείο της Cluj) απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου σχετικά με την ικανότητα δικαστικής παράστασης της AB & CD. Αντιθέτως, έκανε δεκτές τις δύο άλλες ενστάσεις απαραδέκτου με την αιτιολογία ότι η AB & CD δεν απέδειξε την ενεργητική της νομιμοποίηση και το έννομο συμφέρον της για την άσκηση προσφυγής. Συγκεκριμένα, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι, κατά τον νόμο περί διοικητικών διαφορών, δυνατότητα άσκησης ενδίκου βοηθήματος για την προστασία δημοσίου εννόμου συμφέροντος παρέχεται μόνον επικουρικός, στο μέτρο που η προσβολή του δημοσίου εννόμου συμφέροντος συνιστά απόρροια προσβολής ιδιωτικού δικαιώματος ή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος. Πλην όμως, η AB & CD, ως αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία, δεν προέβαλε καμία τέτοια προσβολή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος. Συνεπώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι δύο τελευταίες αυτές ενστάσεις συνεξετάστηκαν, δεδομένου ότι η AB & CD δεν νομιμοποιείται ενεργητικώς καθόσον δεν απέδειξε τη συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.
- 20 Η AB & CD άσκησε αναίρεση ενώπιον του Curtea de Apel Cluj (εφετείου της Cluj, Ρουμανία). Το Consiliul Județean Suceava (επαρχιακό συμβούλιο της Suceava, Ρουμανία) άσκησε αντίθετη αναίρεση κατά της απορρίψεως της ένστασης απαραδέκτου λόγω ελλείψεως ικανότητας παράστασης ενώπιον δικαστηρίου.
- 21 Με απόφαση του Înalta Curte de Casație și Justiție (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Ρουμανία), με την οποία έγινε δεκτό αίτημα του επαρχιακού συμβουλίου της Suceava να απεκδυθεί το Curtea de Apel Cluj (εφετείο της Cluj) της αρμοδιότητάς του επί της υποθέσεως, οι αιτήσεις αναίρέσεως παραπέμφθηκαν προς εκδίκαση στο Curtea de Apel Târgu-Mureș (εφετείο του Târgu-Mureș, Ρουμανία), ήτοι στο αιτούν δικαστήριο.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, εν προκειμένω, υποχρεούται να εφαρμόσει το άρθρο 20 του ΟΥΓ 195/2005. Βάσει της παραγράφου 5 του άρθρου αυτού, η πρόσβαση του κοινού στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα διέπεται από τις «ισχύουσες νομικές ρυθμίσεις» ενώ, κατά την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου, τα ένδικα βοηθήματα που ασκούνται από μη κυβερνητικούς οργανισμούς προστασίας του περιβάλλοντος διέπονται από ειδικό καθεστώς.
- 23 Δεν αμφισβητείται ότι η AB & CD δεν υπόκειται στο καθεστώς που προβλέπεται για τους ως άνω οργανισμούς και ότι, κατά συνέπεια, το παραδεκτό της προσφυγής της κατά των επίμαχων διοικητικών πράξεων και, μεταξύ άλλων, το ζήτημα τυχόν ενεργητικής νομιμοποίησής της εκτιμάται υπό το πρίσμα των γενικών κανόνων του νόμου περί διοικητικών διαφορών.

- 24 Από τον νόμο αυτόν προκύπτει ότι ο Ρουμάνος νομοθέτης επέλεξε την «υποκειμενική» διαφορά, όπερ σημαίνει ότι, σε πρώτο στάδιο, ο προσφεύγων πρέπει να επικαλεστεί ίδιον συμφέρον, ήτοι «ιδιωτικό έννομο συμφέρον», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ρ, του εν λόγω νόμου. Μόνο σε δεύτερο στάδιο, αφού προηγουμένως αποδειχθεί η συνδρομή τέτοιου ιδίου συμφέροντος, ο προσφεύγων μπορεί επίσης να επικαλεστεί «δημόσιο έννομο συμφέρον».
- 25 Αντιθέτως, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 6, του ΟUG 195/2005, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος δεν υποχρεούνται να αποδείξουν συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος και μπορούν, ως εκ τούτου, να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη στο πλαίσιο αντικειμενικής διαφοράς.
- 26 Το σύνολο των διατάξεων αυτών αντανακλά τις διατάξεις του άρθρου 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Όρχους, το οποίο ρυθμίζει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη του «ενδιαφερόμενου κοινού», ήτοι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 5, της σύμβασης αυτής, «του κοινού που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από τη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον».
- 27 Επομένως, προκειμένου να θεμελιωθεί η ενεργητική νομιμοποίησή της, η AB & CD έπρεπε να αποδείξει τη συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος ή νομικής κατάστασης συνδεόμενης άμεσα με τον εταιρικό σκοπό της, καταδεικνύοντας ότι οι επίμαχες διοικητικές πράξεις επιδρούν επ' αυτής.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς το αν, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με το περιβάλλον, μια τέτοια απαίτηση είναι δυνατό να είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, με το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους.
- 29 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι, όσον αφορά τις αστικές επαγγελματικές δικηγορικές εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα, όπως η AB & CD, το άρθρο 196, παράγραφος 3, του κανονισμού του δικηγορικού επαγγέλματος αναγνωρίζει σε αυτές ικανότητα δικαστικής παράστασης μόνο για τις διαφορές που ανακύπτουν από την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς τους.
- 30 Εν προκειμένω, η AB & CD δεν προέβαλε προσβολή των δικών της δικαιωμάτων, αλλά προσβολή του δημοσίου συμφέροντος και των δικαιωμάτων των δικηγόρων που τη συγκροτούν, υποστηρίζοντας ότι ο χώρος υγειονομικής ταφής αποβλήτων στην Roșorâta θα είχε σημαντικό αντίκτυπο στο εν λόγω συμφέρον και στα εν λόγω δικαιώματα και, δυνητικώς, στην υγεία των προσώπων που ζουν στην περιοχή αλλά και στον τουρισμό. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους παρέχει ενεργητική νομιμοποίηση στην AB & CD στο πλαίσιο της προσφυγής της κατά των επίμαχων διοικητικών πράξεων.
- 31 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η AB & CD υποστηρίζει ότι υπάρχει κίνδυνος να της επιβληθούν δικαστικά έξοδα απαγορευτικού ύψους και ότι το ρουμανικό δίκαιο δεν της καθιστά δυνατό να προβλέψει το ποσό που θα υποχρεωθεί ενδεχομένως να καταβάλει.
- 32 Συναφώς, τα άρθρα 451 έως 453 του κώδικα πολιτικής δικονομίας ρυθμίζουν, κατά τρόπο γενικό, το ζήτημα των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα αυτά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα έξοδα της διαδικασίας και τις αμοιβές των δικηγόρων. Ο ηττηθείς διάδικος μπορεί να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Στην περίπτωση που

η αμοιβή του δικηγόρου είναι προδήλως δυσανάλογη προς την περιπλοκότητα της υπόθεσης ή την εργασία του δικηγόρου, ο επιληφθείς δικαστής μπορεί να μειώσει το ποσό των εξόδων που αντιστοιχεί στην εν λόγω αμοιβή.

- 33 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν οι ανωτέρω κανόνες του ρουμανικού δικαίου συνάδουν με την απαίτηση να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές οι ένδικες διαδικασίες που αφορούν το περιβάλλον, απαίτηση η οποία προβλέπεται στο άρθρο 9, παράγραφος 4, της σύμβασης του Όρχους. Επιπλέον, δεν είναι βέβαιο ότι τα άρθρα 451 έως 453 του κώδικα πολιτικής δικονομίας περιλαμβάνουν επαρκή κριτήρια βάσει των οποίων ένας ιδιώτης μπορεί να υπολογίσει και να προβλέψει το τυχόν αυξημένο κόστος της διαδικασίας.
- 34 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Târgu-Mureș (εφετείο του Târgu-Mureș) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης [στο εξής: Χάρτης], σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, και το άρθρο 2, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους, την έννοια ότι εμπίπτει στην έννοια του “κοινού” νομική οντότητα, όπως μια αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία, η οποία δεν επικαλείται προσβολή δικαιώματος ή συμφέροντος αυτής της νομικής οντότητας, αλλά προσβολή δικαιωμάτων και συμφερόντων φυσικών προσώπων, ήτοι των δικηγόρων που συγκροτούν αυτή τη μορφή οργάνωσης επαγγελματιών, και μπορεί μια τέτοια οντότητα να θεωρηθεί ως ομάδα φυσικών προσώπων η οποία ενεργεί μέσω ένωσης ή οργάνωσης κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 4, της σύμβασης του Όρχους;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, λαμβανομένων υπόψη τόσο των σκοπών του άρθρου 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους όσο και του σκοπού της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που παρέχονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχουν το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους και το άρθρο 47, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του [Χάρτη], σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, την έννοια ότι αντιτίθενται σε διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία εξαρτά την πρόσβαση μιας τέτοιας αστικής επαγγελματικής δικηγορικής εταιρίας στη δικαιοσύνη από την απόδειξη της ύπαρξης ιδίου συμφέροντος ή από το ότι διά της προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου επιχειρείται η προστασία νομικής κατάστασης η οποία συνδέεται άμεσα με τον σκοπό για τον οποίο συστάθηκε η εν λόγω μορφή οργάνωσης, εν προκειμένω, η αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, ή ανεξαρτήτως των απαντήσεων στα δύο αυτά ερωτήματα, έχουν τα άρθρα 9, παράγραφοι 3, 4 και 5, της σύμβασης του Όρχους και το άρθρο 47, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του [Χάρτη], σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, την έννοια ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική επανόρθωση, συμπεριλαμβανομένων προσωρινών μέτρων, η οποία δεν είναι “απαγορευτικά δαπανηρή” προϋποθέτει κανόνες και/ή κριτήρια για τον περιορισμό των εξόδων που βαρύνουν τον ηττηθέντα διάδικο, υπό την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να διασφαλίζει την τήρηση της απαίτησης περί μη απαγορευτικού κόστους, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το συμφέρον του προσώπου που επιδιώκει την προστασία των δικαιωμάτων του όσο και το γενικό συμφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

- 35 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να εφαρμοστεί η ταχεία προδικαστική διαδικασία του άρθρου 105 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, για τον λόγο ότι η διαφορά εκκρεμεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων από τις 3 Οκτωβρίου 2018.
- 36 Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, αφού άκουσε τον εισηγητή δικαστή και τη γενική εισαγγελέα, απέρριψε το αίτημα αυτό με απόφαση της 10ης Ιουνίου 2022. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο οφείλει να καταβάλει κάθε προσπάθεια για τη διασφάλιση της ταχείας διευθέτησης της υπόθεσης της κύριας δίκης δεν αρκεί αφ' εαυτού για να δικαιολογηθεί η εφαρμογή της ταχείας διαδικασίας (πρβλ. διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 31ης Ιουλίου 2017, Mobit, C-350/17 και C-351/17, EU:C:2017:626, σκέψη 6 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 37 Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή εξέφρασε τις αμφιβολίες της ως προς τη σαφήνεια της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως λόγω της ελλιπούς περιγραφής, από το αιτούν δικαστήριο, των λόγων που προέβαλε η AB & CD προς στήριξη της προσφυγής της και των δικαιωμάτων που αυτή αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης.
- 38 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα τα οποία έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο, εντός του νομοθετικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο αυτό προσδιορίζει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, τεκμαίρονται λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που του είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα (απόφαση της 25ης Μαΐου 2023, WertInvest Hotelbetrieb, C-575/21, EU:C:2023:425, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 39 Με τα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τη σύμβαση του Όρχους και ζητεί να διευκρινιστεί, μεταξύ άλλων, αν η AB & CD μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμα προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης αυτής.
- 40 Κατά την εν λόγω διάταξη, «κάθε μέρος εξασφαλίζει ότι, σε περίπτωση που πληροί τα τυχόν κριτήρια που καθορίζονται στο εθνικό του δίκαιο, το κοινό διαθέτει πρόσβαση σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να προσβάλει πράξεις και παραλείψεις από ιδιώτες και δημόσιες αρχές, οι οποίες συνιστούν παράβαση διατάξεων του εθνικού του δικαίου σχετικά με το περιβάλλον».
- 41 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 32 έως 34 των προτάσεών της, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η διαφορά της κύριας δίκης απαιτεί τον έλεγχο της νομιμότητας των επίμαχων διοικητικών πράξεων με γνώμονα τις υποχρεώσεις οι οποίες, σε

σχέση με την υγειονομική ταφή αποβλήτων, απορρέουν από την οδηγία 1999/31. Συνεπώς, η εν λόγω διαφορά αφορά τον σεβασμό του «εθνικού [...] δικαίου σχετικά με το περιβάλλον», κατά το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους, και εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης διάταξης [πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2022, Deutsche Umwelthilfe (Εγκριση τύπου μηχανοκίνητων οχημάτων), C-873/19, EU:C:2022:857, σκέψεις 50, 56 και 58].

42 Κατά συνέπεια, η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

43 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Όρχους έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας σε νομική οντότητα, η οποία δεν αποτελεί μη κυβερνητικό οργανισμό για την προστασία του περιβάλλοντος, αναγνωρίζεται ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση προσφυγής κατά διοικητικής πράξης της οποίας δεν είναι αποδέκτρια μόνον εφόσον η οντότητα αυτή επικαλείται προσβολή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος ή συμφέροντος συνδεδεμένου με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον σκοπό της σύστασής της.

44 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, βάσει των άρθρων 1, 2 και 8 του νόμου περί διοικητικών διαφορών, το θιγόμενο πρόσωπο, είτε πρόκειται για φυσικό πρόσωπο είτε για νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου ή κοινωνικό οργανισμό, πρέπει να επικαλεστεί την προσβολή ιδίου συμφέροντος, ήτοι ιδιωτικού εννόμου συμφέροντός του. Όσον αφορά, ειδικότερα, μια αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία στερούμενη νομικής προσωπικότητας, όπως η AB & CD, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει επίσης το άρθρο 196, παράγραφος 3, του κανονισμού του δικηγορικού επαγγέλματος, βάσει του οποίου μια τέτοια εταιρία μπορεί να παρίσταται ενώπιον δικαστηρίου μόνο για την προάσπιση συμφερόντων συνδεδεμένων με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον εταιρικό σκοπό της, ήτοι την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητάς της. Κατ' ουσίαν, τέτοιο ίδιον συμφέρον μπορούν να επικαλεστούν, μεταξύ άλλων, τα πρόσωπα που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από διοικητική πράξη.

45 Επιπλέον, τα ιδιωτικά έννομα συμφέροντα πρέπει να διακρίνονται από τα δημόσια έννομα συμφέροντα. Ο προσφεύγων μπορεί να επικαλεστεί δημόσιο έννομο συμφέρον μόνον εφόσον αποδείξει, κυρίως, ιδιωτικό έννομο συμφέρον.

46 Στον τομέα του περιβάλλοντος, εξαίρεση από τον ανωτέρω κανόνα προβλέπει το άρθρο 20, παράγραφος 6, του ΟΥΓ 195/2005, όσον αφορά τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος. Η συγκεκριμένη διάταξη παρέχει στους οργανισμούς αυτούς τη δυνατότητα να επικαλεστούν, κυρίως, δημόσιο έννομο συμφέρον χωρίς να υποχρεούνται να αποδείξουν τη συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.

47 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία AB & CD δεν μπορεί να εξομοιωθεί με τέτοιο οργανισμό προστασίας του περιβάλλοντος και ότι, κατά συνέπεια, βάσει του εθνικού δικαίου, ανήκει σε εκείνη την κατηγορία των προσώπων που νομιμοποιούνται ενεργητικώς να ασκήσουν προσφυγή μόνον εφόσον αποδεικνύουν ότι συντρέχει ιδιωτικό έννομο συμφέρον.

48. Επ' αυτού, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει επίσης ότι, στο πλαίσιο της προσφυγής της κατά των επίμαχων στην κύρια δίκη διοικητικών πράξεων, ήτοι του χωροταξικού σχεδίου της 16ης Σεπτεμβρίου 2009 καθώς και της κατασκευαστικής άδειας της 3ης Οκτωβρίου 2012, η AB & CD δεν επικαλέστηκε προσβολή ιδίων δικαιωμάτων της και, ιδίως, δεν απέδειξε τη συνδρομή ούτε ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος ούτε συμφέροντος συνδεόμενου με νομική κατάσταση σχετιζόμενη άμεσα με τον εταιρικό σκοπό της. Επομένως, δεν νομιμοποιείται ενεργητικώς να προσφύγει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Οι γραπτές παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο καθώς και οι αγορεύσεις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 4ης Μαΐου 2023 επιβεβαίωσαν ότι ούτε η εν λόγω αστική επαγγελματική δικηγορική εταιρία ούτε η ομάδα των προσώπων που τη συγκροτούν έχουν συγκεκριμένη σχέση με το έργο το οποίο αφορούν οι επίμαχες στην κύρια δίκη διοικητικές πράξεις και ότι η εν λόγω ομάδα προσώπων δεν είχε αποδείξει συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.
49. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο πρέπει να ενταχθεί το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, με το οποίο το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία εξαρτά το παραδεκτό της προσφυγής από την απόδειξη συνδρομής ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος και της οποίας η εφαρμογή θα κατέληγε, εν προκειμένω, στο απαράδεκτο της προσφυγής που άσκησε η AB & CD.
50. Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι από τη διάταξη αυτή και ιδίως από το γεγονός ότι, κατά το γράμμα της, οι εκεί προβλεπόμενες διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες μπορούν να υπόκεινται σε «κριτήρια» προκύπτει ότι τα κράτη μέλη μπορούν, στο πλαίσιο της εξουσίας εκτιμήσεως που τους παρέχεται συναφώς, να θεσπίζουν δικονομικούς κανόνες σχετικούς με τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση των αντίστοιχων προσφυγών [απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2022, Deutsche Umwelthilfe (Εγκριση τύπου μηχανοκίνητων οχημάτων), C-873/19, EU:C:2022:857, σκέψη 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
51. Όσον αφορά, εν συνεχεία, την έκταση της εν λόγω εξουσίας εκτιμήσεως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, κατά το ίδιο το γράμμα του άρθρου 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους, τα κριτήρια τα οποία μπορούν να θέτουν τα κράτη μέλη στο εσωτερικό τους δίκαιο αφορούν τον καθορισμό του κύκλου των προσώπων που έχουν δικαίωμα προσφυγής και όχι τον καθορισμό του αντικειμένου της προσφυγής, στο μέτρο που αυτή αφορά την παράβαση διατάξεων του εθνικού περιβαλλοντικού δικαίου [πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2022, Deutsche Umwelthilfe (Εγκριση τύπου μηχανοκίνητων οχημάτων), C-873/19, EU:C:2022:857, σκέψη 64].
52. Επιπλέον, στο πλαίσιο του συστήματος που καθιερώνει η σύμβαση του Ώρχους, το άρθρο 9, παράγραφος 2, της σύμβασης αυτής προβλέπει δικαίωμα προσφυγής κατά των πράξεων που εμπίπτουν στο άρθρο 6 της εν λόγω σύμβασης υπέρ ενός περιορισμένου κύκλου προσώπων, ήτοι των μελών του «ενδιαφερόμενου» κοινού, για τα οποία κάνει λόγο το άρθρο 2, παράγραφος 5, της ίδιας σύμβασης.
53. Το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους έχει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, καθόσον καλύπτει ευρύτερη κατηγορία πράξεων και αποφάσεων και απευθύνεται στα μέλη του «κοινού» εν γένει. Αντιθέτως, η διάταξη αυτή παρέχει μεγαλύτερη εξουσία εκτιμήσεως στα κράτη μέλη κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για τον προσδιορισμό, μεταξύ όλων των μελών του κοινού, των πραγματικών φορέων του προβλεπόμενου στην εν λόγω διάταξη δικαιώματος προσφυγής (πρβλ. απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2021, Stichting Varkens in Nood κ.λπ., C-826/18, EU:C:2021:7, σκέψεις 36, 37 και 62).

- 54 Εντούτοις, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα προσφυγής που προβλέπεται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους θα καθίστατο άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας αν, μέσω της επιβολής τέτοιων κριτηρίων, ορισμένες κατηγορίες των μελών «του κοινού» στερούνταν κάθε δικαιώματος προσφυγής (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2021, *Stichting Varkens in Nood* κ.λπ., C-826/18, EU:C:2021:7, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 55 Τέλος, τονίζεται ότι, όπως επισήμανε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 61 των προτάσεών της, από το έγγραφο που δημοσίευσε η Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, με τίτλο «Η Σύμβαση του Ώρχους, οδηγός εφαρμογής» (δεύτερη έκδοση, 2014), προκύπτει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη «δεν είναι υποχρεωμένα να προβλέπουν τη δυνατότητα ασκήσεως λαϊκής αγωγής (*actio popularis*) στις εθνικές τους έννομες τάξεις, έτσι ώστε οποιοσδήποτε να έχει τη δυνατότητα προσβολής των πράξεων ή των παραλείψεων που αφορούν το περιβάλλον».
- 56 Εν προκειμένω, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 44 έως 46 της παρούσας αποφάσεως, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του νόμου περί διοικητικών διαφορών, οι προσφεύγοντες που δεν αποτελούν ενώσεις προστασίας του περιβάλλοντος, νομιμοποιούνται ενεργητικώς να προσβάλουν διοικητική πράξη της οποίας δεν είναι αποδέκτες μόνον εφόσον δικαιολογούν «ιδιωτικό έννομο συμφέρον», όπως συμβαίνει μεταξύ άλλων στην περίπτωση που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεαστούν από μια τέτοια πράξη.
- 57 Συναφώς, διαπιστώνεται, κατά πρώτον, ότι αυτή η προβλεπόμενη από το ρουμανικό δίκαιο προϋπόθεση καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό των πραγματικών φορέων του δικαιώματος προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους, χωρίς να περιορίζει το αντικείμενο της προσφυγής.
- 58 Κατά δεύτερον, δεν προκύπτει ότι, κατ' εφαρμογήν της εν λόγω προϋπόθεσης, ορισμένες «κατηγορίες» των μελών του κοινού στερούνται παντός δικαιώματος προσφυγής. Αντιθέτως, η ανάγκη αποδείξεως συνδρομής ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος συνεπάγεται μόνον το απαράδεκτο των προσφυγών των προσώπων που δεν έχουν συγκεκριμένη σχέση με τη διοικητική πράξη την προσβολή της οποίας επιδιώκουν. Επομένως, ο Ρουμάνος νομοθέτης απέφυγε να παράσχει τη δυνατότητα άσκησης λαϊκής αγωγής, χωρίς να περιορίσει αδικαιολόγητα την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.
- 59 Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει, όσον αφορά το άρθρο 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1), το οποίο συνιστά εφαρμογή του άρθρου 9, παράγραφος 2, της σύμβασης του Ώρχους, ότι είναι θεμιτό ο εθνικός νομοθέτης να περιορίζει τα δικαιώματα των οποίων την προσβολή μπορούν να προβάλλουν οι ιδιώτες στο πλαίσιο ένδικου βοηθήματος κατ' εφαρμογήν του εν λόγω άρθρου 11 μόνο στα ιδιωτικά δικαιώματα, ήτοι στα ατομικά δικαιώματα (πρβλ. απόφαση της 28ης Μαΐου 2020, *Land Nordrhein-Westfalen*, C-535/18, EU:C:2020:391, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 60 Οι εν λόγω εκτιμήσεις ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους. Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως, η διάταξη αυτή παρέχει στα κράτη μέλη μεγαλύτερη εξουσία εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό των κριτηρίων για τον προσδιορισμό των πραγματικών φορέων του προβλεπόμενου στη συγκεκριμένη διάταξη δικαιώματος προσφυγής απ' ό,τι κατά την εφαρμογή του άρθρου 9, παράγραφος 2, της ίδιας σύμβασης.

- 61 Τέλος, κατά τρίτον, η προϋπόθεση σχετικά με τη δικαιολόγηση ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος δεν έχει εφαρμογή στις αναγνωριζόμενες από το ρουμανικό δίκαιο ενώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι ενώσεις αυτές είναι σε θέση να υπερασπιστούν το δημόσιο συμφέρον χωρίς να υποχρεούνται να καταδείξουν ότι η διοικητική πράξη τις επηρεάζει ατομικά.
- 62 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι, υπό την επιφύλαξη των εξακριβώσεων στις οποίες οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, πληροί τις απαιτήσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 50 έως 55 της παρούσας αποφάσεως προϋπόθεση σύμφωνα με την οποία η ενεργητική νομιμοποίηση των προσφευγόντων, πλην των ενώσεων προστασίας του περιβάλλοντος, προκειμένου να προσβάλουν διοικητική πράξη της οποίας δεν είναι αποδέκτες εξαρτάται από τη δικαιολόγηση ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.
- 63 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ώρχους έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας σε νομική οντότητα, η οποία δεν αποτελεί μη κυβερνητικό οργανισμό για την προστασία του περιβάλλοντος, αναγνωρίζεται ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση προσφυγής κατά διοικητικής πράξης της οποίας δεν είναι αποδέκτρια μόνον εφόσον η οντότητα αυτή επικαλείται προσβολή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος ή συμφέροντος συνδεδεμένου με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον σκοπό της σύστασής της.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 64 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως, δεν αμφισβητείται ότι, στο πλαίσιο της προσφυγής κατά των επίμαχων στην κύρια δίκη διοικητικών πράξεων, η AB & CD οφείλει, προκειμένου να θεμελιώσει ενεργητική νομιμοποίηση, να αποδείξει τη συνδρομή συμφέροντος συνδεδεμένου με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον εταιρικό σκοπό της ή, όπως η ομάδα των προσώπων που συγκροτούν την εταιρία αυτή, τη συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος.
- 65 Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 48 της παρούσας αποφάσεως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της εν λόγω προσφυγής, ούτε η AB & CD ούτε η ομάδα των προσώπων που τη συγκροτούν απέδειξαν τη συνδρομή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος, η δε AB & CD δεν απέδειξε ούτε τη συνδρομή συμφέροντος συνδεδεμένου με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον εταιρικό σκοπό της.
- 66 Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, με το οποίο το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η AB & CD εμπίπτει στην έννοια του «κοινού», ήτοι στον κύκλο των προσώπων τα οποία αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 4, της σύμβασης του Ώρχους και τα οποία μπορούν, υπό την επιφύλαξη της τήρησης των προϋποθέσεων που θέτουν τα κράτη μέλη, να επικαλεστούν το δικαίωμα προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης αυτής.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 67 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 9, παράγραφοι 4 και 5, της σύμβασης του Ώρχους, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση της απαίτησης

- να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές οι ένδικες διαδικασίες, το δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επί της καταδίκης του ηττηθέντος διαδίκου στα δικαστικά έξοδα στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με το περιβάλλον πρέπει να λάβει υπόψη το συμφέρον του διαδίκου αυτού και το γενικό συμφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος.
- 68 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως, διαπιστώθηκε ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά, επί της ουσίας, την τήρηση του εθνικού περιβαλλοντικού δικαίου, για το οποίο γίνεται λόγος στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ωρχους, και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής.
- 69 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η παράγραφος 4 του εν λόγω άρθρου, το οποίο καθορίζει τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχουν οι προσφυγές και προβλέπει, ιδίως, ότι δεν πρέπει να έχουν απαγορευτικό κόστος, εφαρμόζεται ρητώς στις προσφυγές που διαλαμβάνονται στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2018, North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψη 48).
- 70 Επομένως, η απαίτηση να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές ορισμένες ένδικες διαδικασίες, η οποία προβλέπεται στη σύμβαση του Ωρχους, πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει εφαρμογή σε διαδικασία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, καθόσον με αυτήν προσβάλλονται, με βάση το εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο, ένα χωροταξικό σχέδιο και μια κατασκευαστική άδεια (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 15ης Μαρτίου 2018, North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψη 49).
- 71 Διευκρινίζεται ότι η εν λόγω απαίτηση ισχύει ανεξαρτήτως της έκβασης της διαφοράς της κύριας δίκης, ακόμη και αν η προσφυγή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης ή εννόμου συμφέροντος για την άσκηση προσφυγής. Συγκεκριμένα, γεγονός παραμένει ότι, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 68 της παρούσας αποφάσεως, η διαφορά της κύριας δίκης εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του άρθρου 9, παράγραφος 3, της σύμβασης του Ωρχους.
- 72 Όσον αφορά την ουσία της υπόθεσης, υπενθυμίζεται ότι η απαίτηση να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές οι ένδικες διαδικασίες σχετικά με το περιβάλλον ουδόλως απαγορεύει στα εθνικά δικαστήρια να καταλογίζουν δικαστικά έξοδα στον προσφεύγοντα. Τούτο προκύπτει ρητώς από το άρθρο 3, παράγραφος 8, της σύμβασης του Ωρχους, το οποίο διευκρινίζει ότι δεν θίγεται η εξουσία των εθνικών δικαστηρίων να επιδικάζουν εύλογες δαπάνες κατά το πέρας ένδικης διαδικασίας (πρβλ. απόφαση της 15ης Μαρτίου 2018, North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 73 Υπενθυμίζεται επίσης ότι η απαίτηση να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρή μια διαδικασία αφορά το σύνολο των δαπανών που προκύπτουν από τη συμμετοχή στην ένδικη διαδικασία και ότι, κατά συνέπεια, το ζήτημα του τυχόν απαγορευτικού κόστους πρέπει να εκτιμάται σφαιρικώς, λαμβανομένων υπόψη όλων των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε ο ενδιαφερόμενος διάδικος (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψεις 27 και 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 74 Συναφώς, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο το συμφέρον του προσώπου το οποίο επιθυμεί να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του όσο και το γενικό συμφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος. Η σχετική εκτίμηση δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να αφορά αποκλειστικώς και μόνον την οικονομική κατάσταση του ενδιαφερομένου, αλλά πρέπει επίσης να στηρίζεται σε μια αντικειμενική ανάλυση του ύψους των δικαστικών εξόδων, πολλώ δε μάλλον καθόσον οι ιδιώτες

- και οι ενώσεις καλούνται να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην προστασία του περιβάλλοντος. Έτσι, το κόστος της διαδικασίας δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τις οικονομικές δυνατότητες του ενδιαφερομένου ούτε να είναι, εν πάση περιπτώσει, αντικειμενικά υπέρμετρο εκ πρώτης όψεως (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψεις 39 και 40).
- 75 Ο εθνικός δικαστής μπορεί ακόμη να λάβει υπόψη την κατάσταση των διαδίκων της συγκεκριμένης διαφοράς, τις εύλογες πιθανότητες νίκης του προσφεύγοντος, τη σοβαρότητα του διακυβεύματος τόσο για τον ίδιο όσο και για την προστασία του περιβάλλοντος, την πολυπλοκότητα της εφαρμοστέας νομοθεσίας και διαδικασίας, καθώς και τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα της προσφυγής κατά τα διάφορα στάδια της διαδικασίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 76 Όσον αφορά τις συνέπειες που πρέπει να συναγάγει ο εθνικός δικαστής από την ως άνω ερμηνεία του άρθρου 9, παράγραφος 4, της σύμβασης του Ωρχους, σε διαφορά όπως αυτή της κύριας δίκης, υπενθυμίζεται ότι η εν λόγω διάταξη δεν περιλαμβάνει υποχρέωση ανεπιφύλακτη και αρκούντως σαφή, ικανή να ρυθμίζει άμεσα τη νομική κατάσταση των ιδιωτών, και, ως εκ τούτου, στερείται άμεσου αποτελέσματος (πρβλ. απόφαση της 15ης Μαρτίου 2018, North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψεις 52 και 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 77 Το ίδιο ισχύει όσον αφορά το άρθρο 9, παράγραφος 5, της ίδιας σύμβασης, καθόσον το άρθρο αυτό προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη μελετούν την καθιέρωση ενδεδειγμένων μηχανισμών αρωγής για την άρση ή τη μείωση οικονομικών και άλλων εμποδίων στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη (πρβλ. απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Ordre des barreaux francophones et germanophone κ.λπ., C-543/14, EU:C:2016:605, σκέψη 55).
- 78 Επισημαίνεται ωστόσο ότι οι εν λόγω διατάξεις, μολονότι δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα, αποσκοπούν στη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2018, North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψη 53).
- 79 Εξάλλου, η απαίτηση να μην είναι απαγορευτικό το κόστος συναρτάται, στον τομέα του περιβάλλοντος, με τον σεβασμό του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής, όπως κατοχυρώνεται με το άρθρο 47 του Χάρτη, καθώς και με την τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας, σύμφωνα με την οποία οι δικονομικές ρυθμίσεις σχετικά με ένδικες προσφυγές που έχουν ως σκοπό να διασφαλίσουν την προάσπιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτρέπεται να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Edwards και Pallikaropoulos, C-260/11, EU:C:2013:221, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 80 Λαμβανομένων υπόψη των περιορισμένων στοιχείων που περιέχονται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο δεν μπορεί να προσδιορίσει κατά πόσον τα άρθρα 451 έως 453 του κώδικα πολιτικής δικονομίας, τα οποία ρυθμίζουν, κατά τρόπο γενικό, το ζήτημα των δικαστικών εξόδων στο ρουμανικό δίκαιο και φαίνεται να έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης, παρέχουν στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να εκτιμήσει σφαιρικώς τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε ο ενδιαφερόμενος διάδικος και να λάβει υπόψη, κατά την έκδοση της αποφάσεως

του επί των δικαστικών εξόδων, τα κριτήρια που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 74 και 75 της παρούσας αποφάσεως. Επιπλέον, προκύπτει ότι το δικαστήριο αυτό μπορεί να μειώσει μόνον ένα μέρος των δικαστικών εξόδων, ήτοι εκείνο που αντιστοιχεί στις αμοιβές των δικηγόρων.

- 81 Όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, η γενική εισαγγελέας στα σημεία 75 και 76 των προτάσεών της, λαμβανομένης υπόψη της ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο του άρθρου 9, παράγραφος 4, της σύμβασης του Όρχους, η απουσία λεπτομερούς καθορισμού από την εθνική νομοθεσία του κόστους των περιβαλλοντικών ένδικων διαφορών δεν μπορεί να θεωρηθεί, αφ' εαυτής, ασυμβίβαστη με τον κανόνα περί μη απαγορευτικού κόστους. Εναπόκειται, ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει κατά πόσον οι υφιστάμενοι στο ρουμανικό δίκαιο μηχανισμοί συνάδουν με τις απαιτήσεις που απορρέουν από το εν λόγω άρθρο 9, παράγραφος 4.
- 82 Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται επίσης ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί αποτελεσματική ένδικη προστασία όταν, όπως εν προκειμένω, τίθεται ζήτημα εφαρμογής του εθνικού περιβαλλοντικού δικαίου, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να ερμηνεύσει το εσωτερικό δικονομικό δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο, στο μέτρο του δυνατού, με τον σκοπό που διατυπώνεται στο άρθρο 9, παράγραφος 4, της σύμβασης του Όρχους, ούτως ώστε οι ένδικες διαδικασίες να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές (πρβλ. αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 2011, *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, σκέψη 50, και της 15ης Μαρτίου 2018, *North East Pylon Pressure Campaign και Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, σκέψη 57).
- 83 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 9, παράγραφοι 4 και 5, της σύμβασης του Όρχους, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση της απαίτησης να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές οι ένδικες διαδικασίες, το δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επί της καταδίκης του ηττηθέντος διαδίκου στα δικαστικά έξοδα στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με το περιβάλλον πρέπει να λάβει υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, περιλαμβανομένων του συμφέροντος του διαδίκου αυτού και του γενικού συμφέροντος για την προστασία του περιβάλλοντος.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 84 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 9, παράγραφος 3, της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, η οποία υπογράφηκε στο Όρχους στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005,**

έχει την έννοια ότι:

δεν αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας σε νομική οντότητα, η οποία δεν αποτελεί μη κυβερνητικό οργανισμό για την προστασία του περιβάλλοντος, αναγνωρίζεται ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση προσφυγής κατά διοικητικής πράξης της οποίας δεν είναι αποδέκτρια μόνον εφόσον η οντότητα αυτή επικαλείται προσβολή ιδιωτικού εννόμου συμφέροντος ή συμφέροντος συνδεδεμένου με νομική κατάσταση που σχετίζεται άμεσα με τον σκοπό της σύστασής της.

- 2) Το άρθρο 9, παράγραφοι 4 και 5, της σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, η οποία υπογράφηκε στο Ώρχους στις 25 Ιουνίου 1998 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370 του Συμβουλίου, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

έχει την έννοια ότι:

προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση της απαίτησης να μην είναι απαγορευτικά δαπανηρές οι ένδικες διαδικασίες, το δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επί της καταδίκης του ηττηθέντος διαδίκου στα δικαστικά έξοδα στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με το περιβάλλον πρέπει να λάβει υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης, περιλαμβανομένων του συμφέροντος του διαδίκου αυτού και του γενικού συμφέροντος για την προστασία του περιβάλλοντος.

(υπογραφές)